

تأثیر تکنولوژی‌های نوین ارتباطی و سرمایه اجتماعی بر انزوای اجتماعی فرزندان در خانواده

عباسعلی دهقانی^۱، داود ناصح^۲

چکیده

در این مقاله سعی شده است با استفاده از نظریه نظریه پردازان انزوای اجتماعی و سرمایه اجتماعی خانواده نظیر سیمن، مرتن، گیدنر، کاستلز، کلمن و نظریه پیوند اجتماعی هیرشی، رابطه بین تکنولوژی‌های نوین ارتباطی (اینترنت، ماهواره، کامپیوتر و تلفن همراه) و سرمایه اجتماعی (آگاهی، اعتماد و مشارکت) و انزوای اجتماعی (عزالت‌گزینی، بی‌تحركی و مصرف‌گرایی) مورد بررسی تجربی قرار گیرد. جامعه آماری در این تحقیق دانش‌آموزان مقطع دبیرستان منطقه یک شهر تهران در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ بوده‌اند و سؤالات پرسشنامه به صورت خود اجرا پاسخ داده شده است. روش این پژوهش از گونه مطالعات کاربردی علی-مقایسه‌ای یا پس‌رویدادی است و از تکنیک پیمایش بهره می‌گیرد. محاسبات آماری این پژوهش از طریق نرم‌افزار SPSS انجام شده و سپس بر اساس ضریب همبستگی اسپیرمن مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در نهایت، اعتبار (روایی) ابزار پژوهش مورد بررسی قرار گرفته و پایایی ابزار سنجش بوسیله ضریب آلفای کرونباخ ۰,۷۲ مورد تایید قرار می‌گیرد.

واژگان کلیدی: تکنولوژی‌های نوین ارتباطی، سرمایه اجتماعی، انزوای اجتماعی

۱- مقدمه

این مقاله با عنوان نقش تکنولوژیهای نوین ارتباطی (اینترنت، ماهواره، نوت بوک، کامپیوتر و تلفن همراه) با هدف بررسی این پدیده نوظهور و سرمایه اجتماعی در انزوای اجتماعی فرزندان در خانواده در دبیرستان های منطقه ۱ شهر تهران سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۸ پرداخته تا مناسبات بین والدین و فرزندان را در ارتباط با این پدیده مورد مطالعه قرار دهد. در بخش توصیفی، این مسئله بررسی می شود که آیا در خانواده های اشاره شده بین موضوع مورد مطالعه و انزوای اجتماعی ارتباط وجود دارد؛ و در بخش تبیینی با استفاده از نظریه هایی که در این رابطه است مبانی نظری مورد بررسی قرار می گیرد.

۲- بیان مسئله

مسئولیت والدین در دوره فناوری اطلاعات و ارتباطات نسبت به فرزندانشان موضوع جدید و چالش برانگیزی است. همانطور که والدین در دوران رشد فرزندان خود از بدو تولد، در هر مقطع زمانی با توجه به وضعیت فرزندانشان خطرهای بالقوه را شناسایی و راهکارهای امنیت فرزندشان را پیدا می کنند، قدم گذاردن بچه ها در دنیای فناوری اطلاعات، مقطعی از رشد کودکان تلقی می شود، ارتباطات هم باید مناسبات شایسته خود را داشته باشد. در مطالعه ای که محمد نژاد انجام داده است (۱۳۸۶)، به این نکته توجه شده که نوجوانان به طور ویژه ای در معرض خطر هستند؛ چون بدون نظارت، آنلاین می شوند و احتمالاً بیشتر از دیگران در بحث های آنلاین در مورد دوستی، ارتباطات و مسائل جنسی شرکت می کنند و تمام این موارد زمینه ای را برای انزوای آنها از ارتباطات درون خانوادگی فراهم می آورد.

انزوای اجتماعی را که محصول عدم تعلق اجتماعی است می توان در طیف گسترده ای از حالاتی مانند بی تفاوتی، نادیده انگاری، احساس عدم ارتباط و غیره مشاهده کرد (توسلی، ۱۳۸۲: ۱۳). گاه انزوا که در ارتباط با احساس ناامنی و ترس پدید می آید، خود می تواند بر اثر بی اعتمادی و کناره گیری از تعاملات اجتماعی موثر واقع گردد (چلبی، پیشین: ۷۷). زمانی که افراد با محیط های تهدید کننده مواجه می شوند ممکن است واکنش های مختلفی از خود نشان دهند از جمله عدم اطمینان به دیگران، دوری جستن از مکان های خاص، اخذ تدابیر حفاظتی، تغییر فعالیت های روزمره، کاهش مشارکت در فعالیت های اجتماعی و... که خود بر انزوای اجتماعی افراد موثر واقع می شوند (چلبی و امیر کافی، ۱۳۸۳: ۹). در واقع انزوا و جداشدن از کلیه جریانها و رخدادهای حیات اجتماعی، صورت و وجهی از بیگانگی است که در آن انسان در فضای کاملاً جدا از همه چیز، در جهان درونی خود غرق و بدون توجه به دیگران حیات می گذراند.

به گفته مدیر کل فرهنگی سازمان ملی جوانان، ۵۰ درصد از کاربران و استفاده کنندگان اینترنت و رایانه در ایران را کودکان زیر ۱۵ سال تشکیل می دهند که بیشترین وقت خود را صرف استفاده از اینترنت و رایانه می کنند (امیدی، ۱۳۸۸). براساس آمار و گزارش ها، بیش از ۹۰ میلیون وب سایت در فضای مجازی وجود دارد و سالانه بیش از ۹ میلیون وب سایت به این تعداد افزوده می شود. آمارها نشان می دهند که ۳ درصد این سایت ها، سایت های هرزه نگار و غیر اخلاقی و ۹۷ درصد آنها سایت های علمی، اجتماعی و اقتصادی با مطالب خوب وارزنده اند (نژاد بهرام و کمالی چیرانی، ۱۳۸۹). می توان گفت استفاده از تکنولوژی های مدرن نقش مهمی در تحول روابط به ویژه در خانواده ها پدید آورده است. در جوامعی که استفاده از تکنولوژی هایی مانند کامپیوتر، اینترنت و شبکه های ماهواره ای بطور روز افزون در جریان است، برخی مناسبات و روابط تحت الشعاع این مهم قرار گرفته به طوری که گاه، حتی نسل های قدیمی تر مانند والدین در خانواده ها را نیز وادار به کسب توانایی لازم جهت ورود به این جو تکنولوژیک کرده است.

آمار تعداد استفاده کنندگان از اینترنت در ایران نشان می دهد بین سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۸، تعداد کاربران اینترنتی در ایران بیش از ۳۱۰۰ درصد افزایش یافته است و در حال حاضر به بیش از ۱۱/۵ میلیون نفر بالغ می شود (شاه قاسمی، ۱۳۸۵). نتایج تحقیقات انجام شده در ایالات متحده نشانگر آن است که استفاده از اینترنت در میان جوانان، بیش از هر گروه سنی دیگری است. کودکان نیز به عنوان گروه سنی متفاوت در شمار رو به فزونی کاربران اینترنت قرار می گیرند و در سال ۲۰۰۵، بیش از ۷۷ میلیون کودک وارد فضای سایبر شده اند (علوی و همکاران، ۱۳۸۹). در این راستا محققین بر اساس یافته های مطالعاتی خود معتقدند که برغم کارکردهای مثبت فناوری های نوین ارتباطی، ماهیت برخی تکنولوژی های ارتباطی ماهیتاً در درون خود کارکرد هایی منفی را نیز به ویژه در بین والدین فرزندنامان دارد، که یکی از بارزترین آنها افزایش انزوای اجتماعی خانواده هاست. آنها بر این باورند که نوجوانان و جوانانی که به استفاده افراطی از اینترنت و سایر تکنولوژی های مدرن ارتباطی می پردازند پس از مدتی ارتباط خود را با جهان واقعی قطع نموده و به انزوا می گرایند.

کشور ایران، بی تردید در آستانه ورود به جامعه اطلاعاتی جهانی است که در آینده ای نه چندان دور بیشتر از امروز به تکنولوژی های ارتباطی نوین مجهز خواهد شد. آمار های روبه رشد استفاده از اینترنت، شبکه های ماهواره ای، تلفن های همراه و کاربری های گوناگون ارتباطی آن، بیانگر این امر هستند. این آمارها نشان می دهند که میلیون ها نفر در جامعه ایران می توانند از

کامپیوتر استفاده کنند که بخش عمده ای از این افراد نوجوانان و جوانان هستند (چاوشیان، ۲۵:۱۳۸۱). تقریباً تمام این کاربران از طریق اینترنت به فضای نامحدود عرضه و مصرف اطلاعات دسترسی دارند که تعداد آنها هر لحظه در حال افزایش است. گسترش تکنولوژی های مدرن در میان نسل امروز شتابی بی سابقه را نشان می دهد. به جرات می توان گفت هیچ ابزار یا فناوری دیگری پیش از این، قادر نبوده است در چنین مدت کوتاهی تحولی چنین عظیم در زمینه های گوناگون اجتماعی ایجاد کند و جامعه را بدین گونه زیر نفوذ خود آورد. اما رویکردهای مختلفی در ارتباط با این تغییرات وجود دارد که برخی آنها را مثبت و برخی دیگر آن را مخرب و منفی تلقی می کنند؛ آن چنان که مانند سیلی ویرانگر به زودی همگان را با خود خواهد برد و مناسبات و ارزش های اجتماعی را نابود خواهد ساخت. برخی نیز بر این باورند که این تکنولوژی ها به منزله ی فرصتی نیک است که اگر آموزش لازم با آن همراه نشود و استفاده مفید از آن صورت نگیرد، به نوعی تهدید تبدیل خواهد شد. چرا که تکنولوژی های ارتباطی امروز ابزاری هستند که هم جنبه آگاه کننده و هم کنترل کننده دارند و از طرفی تاکید فراوانی بر آزاد بودن اطلاعات و آزادی اخبار دارند. در واقع، رسانه های ارتباطی از زمان پیدایش یا اختراع تاکنون، نه تنها اثرات و نقش های گوناگون و متفاوتی داشته اند بلکه با شعاع فراگیر فعالیتشان، دنیای پیرامون انسان و حتی حیات و هستی اجتماعی انسان ها را نیز دچار تغییر کرده اند.

وسایل ارتباطی جمعی در سطح وسیعی از زندگی انسان ها نقش دارند و پر واضح است که پیام های این وسایل ارتباطی تنها حاوی اطلاعات خبری نیست، بلکه تنظیم کننده احساسات و تامین کننده امیال نفسانی است و از این فراتر اینکه ارزشهای سنتی و باورهای اکتسابی فرد را نیز چنان تحت الشعاع قرار می دهند که افراد بدون آنکه دریابند تحت تاثیر و کنترل آنها در آمده اند. از نظر رینگولد، اجتماع مجازی نسخه تکنولوژی اجتماع سنتی است. وی بر آن است که تکنولوژی های ارتباطی و اطلاعاتی به ما فرصت بازسازی اجتماعات را در عصر جدید می دهند، اجتماعاتی که به واسطه تحولات تکنولوژیک جدید آسیب دیده اند. آنچه از دست رفته است، اکنون می تواند به کمک صفحه کلید، مانیتور، پردازشگر و مودم مجددا ساخته شود (امیرکافی، ۱۳۸۳:۱۱۱).

در این رابطه همانگونه که در ادامه این گزارش اشاره شده، نظریه پردازان انتقادی، نقدهای مهمی را بر آنچه صنعت فرهنگی می خوانند وارد کرده اند، یعنی بر ساختارهای عقلانی و دیوان سالارانه ای نظیر تلویزیون که مهار فرهنگ نوین و حتی انسان های نوین را در دست دارند. صنعت فرهنگی که معمولاً فرهنگ توده ای را تولید می کند از سوی این مکتب به عنوان فرهنگ جهت داده شده، غیر خودجوش، چیز وارد شده و ساختگی نه به عنوان چیز واقعی تعریف شده است (استیونس، ۱۳۷۹:۲۱۶؛ ریزر، ۱۳۷۳). در اوایل یا اواسط قرن بیستم آراء نقادانه نسبت به تکنولوژی های ارتباطی و رسانه ای حاکی از این بوده اند که این فناوری ها توانایی عمل خودمختارانه افراد را از بین می برند. در قرن بیست و یکم، با پیدایش اینترنت و ابداع روش های نوین ارائه اطلاعات و برنامه ها، این امر صورتهای مختلفی پیدا کرده است (تامیسون، ۱۳۷۸:۴۵).

بر اساس آماري که مجله گاردین ارائه کرده است ایران زمانی با داشتن نزدیک به ۷ میلیون و ۵۰۰ هزار استفاده کننده اینترنت و بعد از اسرائیل بالاترین میزان استفاده از اینترنت را در خاورمیانه داشته است (حبیبی نیا، ۱۳۸۷). ضریب نفوذ اینترنت در ماه ژوئن ۲۰۰۹ به ۳۶/۶ درصد و تعداد کاربران اینترنت در ایران به ۲۳ میلیون نفر رسیده است. این در حالی است که بر اساس همین آمار، ایران در سال ۲۰۰۲ با ضریب نفوذ ۷/۵ میلیون نفر بوده است. همچنین آمار کاربران اینترنت در جهان در ماه ژوئن ۲۰۰۹ به حدود یک میلیارد و ۶۹۹ میلیون نفر و ضریب نفوذ اینترنت در جهان به طور متوسط به ۲۴ درصد رسیده است. این در حالی است که متوسط ضریب نفوذ اینترنت در ۳۵ کشور آسیایی ۱۸/۵ درصد و تعداد کاربران اینترنت در این منطقه ۷۰۴ میلیون نفر بوده است. همین آمار در مورد منطقه خاورمیانه نیز به ترتیب ۲۳/۷ درصد و معادل ۴۸ میلیون نفر است. به این ترتیب با تجزیه و تحلیل این آمار می توان ادعان داشت که ضریب نفوذ اینترنت در ایران از متوسط آسیا و متوسط جهانی بالاتر است (نژاد بهرام و کمالی چیرانی، ۱۳۸۹:۱۳۷).

همچنین براساس طرح بررسی رفتارهای فرهنگی ایرانیان، بیش از ۹۷ درصد تهرانی ها حداقل دارای یک دستگاه تلویزیون بوده و به طور متوسط حدود ۴۵ دقیقه در روز تلویزیون در هر خانه روشن است و سرانه ۱۹۱ دقیقه در روز تلویزیون تماشا می شود. همچنین ۸۳ درصد مردم رادیو داشته که این میان ۸۰/۹ درصد رادیو داخلی گوش می کنند و میانگین گوش دادن به رادیو ۸۸ دقیقه است. حال اگر به این رسانه ها، ماهواره ها و اینترنت اضافه شود می توان شاهد مواجهه ی افراد با سبک های زندگی مختلف و غالباً نامتعارف و دور افتادن از خود واقعی خود و تبدیل شدن به انسان های منزوی یا از خود بیگانه بود. با در نظر گرفتن آنچه اشاره شد، تعداد زیاد کاربران اینترنت به علاوه کاربران شبکه های ماهواره ای و تلفن های همراه و تاثیرات گسترده ای که این فناوری ها در حوزه های مختلف فرهنگی و اجتماعی جامعه دارد دلیل اصلی پرداختن به این پژوهش بوده است تا بهتر بتوان اثرات جامعه شناختی این پدیده های جدید را شناسایی و در صورت امکان به مقابله با آن پرداخت. با توجه به اینکه خانواده ها به عنوان کانونی برای تربیت و جامعه پذیری فرزندان محسوب می شوند و این عقیده کارشناسان که استفاده از تکنولوژی های جدید و مدرن در صورتی که بطور افسار گسیخته وارد حیات خانوادگی شود و با مدیریت صحیح همراه نشود منجر به دور شدن اعضای خانواده از یکدیگر، جدایی از جامعه و رشد و گسترش فردگرایی و انزوای اجتماعی خواهد شد (هندری و دیگران، ۱۳۸۱:۵۲). در این

پژوهش به تأثیر جدید از جمله اینترنت، کامپیوتر، تلفن همراه و شبکه های ماهواره ای در ایجاد انزوا در خانواده ها، عدم مشارکت فرزندان در امور خانواده، ترجیح دادن تنهایی و دوری از دوستان و خویشان پرداخته شده است.

۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

در حالی که انزوا، احساسی است که توسط برخی افراد گاه در مرحله ای از زندگی تجربه می شود، عمومی و تداوم یا حاد شدن آن، می تواند منجر به سبک های زندگی ناسالم و مشکلاتی برای سلامت روان مانند افسردگی، اختلال در ارتباطات، تغذیه، یا اعتیاد به مواد مخدر یا الکل شود. افرادی که دارای انزوای شدید هستند، می توانند در گیر رفتار های منفی شوند و از آنجا که جامعه شناسان به طور عمده به تبیین از هم گسیختگی روابط اجتماعی و گسست رابطه فرد با جامعه یا اجتماع یا سایر ساختار های اجتماعی توجه دارند، پرداختن به این موضوع ضرورت و اهمیت می یابد. فرض بر این است که رسانه های ارتباطی بویژه رسانه هایی نظیر ماهواره، اینترنت و غیره با ورود به خانه ها و تسلط بر ذهن مخاطبان خود، در آنها چیزی را ایجاد می کنند که می خواهند. بنابر این، فرد نسبت به خود، نسبت به جامعه و اجتماع خود و نسبت به فرهنگ خود بیگانه و منزوی شده و دیگر نمی تواند و یا به سختی می تواند با واقعیت پیرامون خود کنار بیاید (حصاری، ۱۳۸۸: ۱۲).

به نظر می رسد که در کنار ظهور تکنولوژی ها و رسانه های جدید تغییرات دیگری مانند طولانی شدن دوره جوانی و نوجوانی، فردی شدن، اهمیت یافتن سبک زندگی برای جوانان، از هم پاشیدگی شبکه های سنتی و نوسازی شهری از جمله زمینه های اصلی هستند که شرایط جدیدی را پیش روی جوانان قرار داده اند. این تحولات تکنولوژیکی علاوه بر تأثیر بر ذوق، سلیقه و نیاز ارتباطی آنها، گذراندن اوقات فراغت آنها را نیز تحت تأثیر قرار داده است. دو فرایند «رسانه ای شدن» و «خانگی شدن» توصیف کننده گذران بخش عمده ای از فراغت جوانان در جوامع مدرن است. جوانان فراغت خود را بیش از پیش در خلوت سپری می کنند و برای سرگرم شدن به طور فرآیندهای به رسانه های جدید متکی هستند (ذکایی؛ ۱۳۸۳: ۲۰). در پنجاه سال گذشته بروز تحولات گسترده در زمینه کامپیوتر و ارتباطات، تغییرات عمده ای را در عرصه های متفاوت حیات بشری به دنبال داشته است. انسان همواره از فن آوری استفاده نموده و کارنامه حیات بشریت مملو از ابداع فن آوری های متعددی است که جعلی در جهت تسهیل زندگی انسان مطرح شده اند. در سالیان اخیر، فن آوری های اطلاعات و ارتباطات که از آنان به عنوان فن آوری های جدید و یا عالی یاد می شود، بیشترین تأثیر را در حیات بشریت داشته اند. دنیای ارتباطات و تولید اطلاعات به سرعت در حال تغییر بوده و ما امروزه شاهد همگرایی آنان بیش از گذشته با یکدیگر بوده، بگونه ای که داده ها و اطلاعات به سرعت و در زمانی غیر قابل تصور به اقصى نقاط جهان منتقل و در دسترس استفاده کنندگان قرار می گیرد (مه پویان، ۱۳۸۰، ۴۵).

بنابراین با توجه به اهمیتی که نهاد خانواده و ارتباطات خانوادگی در جامعه ما دارد، انجام پژوهشی در رابطه با تأثیر رسانه ها بر انزوای خانواده ها، آن هم در شهر تهران به عنوان کلان شهری که جمعیت بسیاری را از اقوام و فرهنگ های گوناگون و مختلف در خود جای داده است و ارتباطات اجتماعی میان آن ها روز به روز کم تر می شود، ضروری می نماید.

۴- اهداف پژوهش

- ۱- شناسایی میزان استفاده فرزندان از اینترنت (چت، ایمیل، شبکه های اجتماعی مانند فیس بوک، توئیتر، تلگرام، اینستاگرام و غیره، بازیهای آنلاین و ...) و تأثیر آن بر انزوای آنها از خانواده
- ۲- شناسایی میزان استفاده فرزندان از ماهواره و تأثیر شبکه های ماهواره ای (سریال و فیلم، موزیک، برنامه های ورزشی، علمی و سیاسی) بر مشارکت آنها در فعالیتهای خانواده
- ۳- شناسایی میزان استفاده فرزندان از تلفن همراه (پیامک، اینترنت، گیم و ...) و تأثیر آن بر اعتماد فرزندان به خانواده
- ۴- شناسایی تأثیر تکنولوژی ارتباطی اینترنت بر انزوای اجتماعی و آگاهی فرزندان
- ۵- شناسایی تأثیر تکنولوژی ارتباطی تلفن همراه بر انزوای اجتماعی و مشارکت فرزندان
- ۶- شناسایی تأثیر تکنولوژی ارتباطی شبکه های ماهواره ای بر انزوای اجتماعی و اعتماد فرزندان به خانواده

۵- پیشینه پژوهش

براساس بررسی های به عمل آمده، مطالعات زیادی بر روی تأثیر تکنولوژی های جدید ارتباطی بر انزوای اجتماعی در خانواده انجام شده است. به ویژه بررسی ها نشان می دهند که پژوهشی که مستقیماً به عنوان پژوهش حاضر پرداخته باشند انجام نشده است. از این رو در زیر به برخی از پژوهش هایی که به موضوع این پژوهش نزدیک هستند اشاره شده است. بخش اول مربوط به مطالعات داخلی و بخش دیگر بررسی پیشینه مطالعات خارجی را در بر می گیرد.

۵-۱- تحقیقات داخلی

۱- محسنی و همکاران (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان بررسی اثرات استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی کاربران اینترنت (در میان کاربران کافی نت های تهران) از نظریه شبکه به عنوان پایه نظری پژوهش استفاده کرده و با مطالعه بر روی ۲۰۶ نفر از کاربران کافی نت ها طی یک نمونه گیری سهمیه ای- اتفاقی این نتیجه را به دست آوردند که میان زمان استفاده از اینترنت در طول شبانه روز و انزوای اجتماعی رابطه ای معنادار و معکوس وجود دارد. همچنین استفاده اجتماعی از اینترنت، موجب کاهش انزوای اجتماعی می گردد.

۲- پورشهریاری (۱۳۸۹) در موضوع مقایسه افسردگی، انزوای اجتماعی و ارتباطات خانوادگی دانش آموزان دختر کاربر و غیرکاربر اینترنتی دبیرستان های تهران، با بهره گیری از پرسشنامه ارتباطات خانوادگی، آزمون افسردگی CDI و مقیاس انزوای اجتماعی UCLA جهت جمع آوری اطلاعات استفاده کردند. تحقیق در دو مرحله صورت گرفت. در مرحله اول، داده های مطالعه در پی نمونه گیری خوشه ای تصادفی مرکب از ۲۲۷ دانش آموز دختر دبیرستانی (۱۱۵ کاربر و ۱۱۲ غیرکاربر اینترنتی) به دست آمد. نتایج نشان داد بین گروه کاربران و غیر کاربران در سه متغیر افسردگی، انزوای اجتماعی و ارتباطات خانوادگی، تفاوت معناداری وجود ندارد. در مرحله دوم با توجه به نتایج موجود از میان کاربران اینترنتی (میانگین ۱۰ ساعت یا بیشتر)، ۲۵ دانش آموز به روش تصادفی انتخاب شده و با ۲۰ دانش آموز غیر کاربر در سه متغیر ذکر شده مورد مقایسه قرار گرفتند. نتایج نشانگر تفاوت معنادار بین دو گروه در هر سه متغیر بود.

۳- گل شکوه (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان رابطه بین گوشه گیری اجتماعی، افسردگی و اضطراب با اختلالات خواب در کاربران اینترنت شهر اهواز، با مطالعه بر روی نمونه ای به تعداد ۳۰۰ نفر از کاربران شهر اهواز که به صورت در دسترس انتخاب شدند نشان داد که بین انزوای اجتماعی، افسردگی، اضطراب با اختلالات خواب زنان و مردان رابطه معنی داری وجود دارد.

۴- یافته های سلیمی و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان ارتباطات اینترنتی در زندگی بررسی نقش ادراک حمایت اجتماعی و احساس تنهایی در استفاده از اینترنت با بررسی ۴۳۶ دانشجو شامل ۲۲۵ دانشجو دختر و ۲۱۱ دانشجوی پسر از دانشگاه های شهر شیراز حاکی از آن بود که ادراک حمایت اجتماعی به طور مستقیم پیش بینی کننده منفی ضعیفی برای استفاده از اینترنت است. همچنین احساس تنهایی خانوادگی و اجتماعی، نقش واسطه ای بین ادراک حمایت اجتماعی و میزان استفاده از اینترنت دارند. نکته مهم اینکه احساس تنهایی خانوادگی میزان استفاده از اینترنت را به گونه مثبت و احساس تنهایی اجتماعی میزان استفاده از اینترنت را به گونه منفی پیش بینی می کرد. نتایج، موید نقش واسطه گری احساس تنهایی خانوادگی و اجتماعی در پیوند حمایت اجتماعی و میزان استفاده از اینترنت بود. در مجموع یافته ها اهمیت نقش حمایت اجتماعی و احساس تنهایی را در میزان استفاده از اینترنت نشان داد.

۵- نوابخش و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان بررسی آثار اینترنت و موبایل در تغییر هویت جوانان ۲۹-۱۵ سال استان مازندران با نمونه گیری از نوع ترکیبی (خوشه ای چند مرحله ای، تصادفی ساده) این نتایج را اعلام کردند که: گرایش جوانان به استفاده از اینترنت و موبایل در تغییر هویت فردی آنان مؤثر است جوانان به استفاده از اینترنت و موبایل در تغییر هویت گروهی آنان مؤثر است. بین جوانان به استفاده از اینترنت و موبایل در تغییر ارزش های فرهنگی مؤثر است. گرایش جوانان به استفاده از اینترنت و موبایل در تغییر ارزش های دینی آنان مؤثر است، و گرایش جوانان به استفاده از اینترنت و موبایل در تغییر ارزش های اجتماعی آنان مؤثر است.

۶- احمدی و همکاران (۱۳۹۳) در مطالعه ای با عنوان بررسی آثار فن آوری ارتباطی جدید (اینترنت، بازی های رایانه ای و ماهواره) بر تربیت اجتماعی، با تأکید بر سازگاری دانش آموزان سال دوم دبیرستانهای تهران، به روش نمونه گیری تصادفی چند مرحله ای ۲۳۳ نفر از دانش آموزان دختر و پسر سال دوم دبیرستان مناطق ۲ و ۱۸ تهران را انتخاب کردند. نتایج، رابطه معناداری را بین استفاده از فن آوری های نوین و سازگاری دانش آموزان آشکار نکرد. اما نشان داد که با افزایش مدت زمان استفاده از اینترنت و بازیهای رایانه ای شاهد بهبود سازگاری خواهیم بود، همچنین با توجه به منفی بودن جهت رابطه متغیرهای میزان تماشای ماهواره و میزان سازگاری می توان نتیجه گرفت که با افزایش مدت زمان تماشای ماهواره سازگاری دانش آموزان کاهش خواهیم یافت.

۷- نژاد بهرام و کمالی چیرانی (۱۳۹۴) در مطالعه ای با عنوان بررسی ابعاد فرهنگی- اجتماعی کنترل والدین بر استفاده فرزندان از اینترنت (تحلیل کنترل والدین بر استفاده فرزندان از اینترنت) اشاره کردند که کنترل مستقیم فرزندان به مدد تکنولوژی های نرم افزاری اگرچه می تواند در کوتاه مدت والدین را از محتویات جستجوهای اینترنتی فرزندان مطلع کند اما در دراز مدت آسیب های جدی در پی دارد، از جمله این که فرزندان اعتماد خود را به والدین از دست می دهند یا فرایند آزادی خواهی و اعتمادسازی در آنها دچار تناقضاتی خواهد شد. براساس نتایج این مطالعه و مرور نظریات مرتبط در حوزه فرهنگ، آموزش، هژمونی

و دموکراسی محققین ادعا کردند که مقوله کنترل در تربیت فرزندان باید با رویکردی نو در جامعه از سویی و خانواده ها از سوی دیگر بازبینی شود.

۸- زنجانی زاده اعزازی و جوادی (۱۳۹۵) در مطالعه ای با عنوان بررسی تأثیر اینترنت بر ارزش های خانواده در بین دانش آموزان دبیرستانی ناحیه ۳ مشهد، به منظور بررسی تأثیر اینترنت، از نظریات ارتباط جمعی، پویایی گروه ها و کنش ارتباطی هابرماس استفاده و با روش پیمایشی و نمونه گیری خوشه ای ۴۰۳ نفر را مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که ۴۵٪ دانش آموزان از اینترنت استفاده می کنند، میانگین میزان استفاده از اینترنت ۴۹۸ دقیقه در هفته بوده و میزان استفاده از چت با ۱۲۷ دقیقه در هفته بیشترین میانگین را در میان انواع استفاده از اینترنت به خود اختصاص داده است. در تحلیل رگرسیون چندمتغیره با وارد کردن تمام متغیرها، تأثیر اینترنت بر ارزش های خانواده ۱۰٪ بوده است. همچنین در تحلیل رگرسیون چند متغیره با وارد کردن تمام متغیرها، تأثیر دسترسی به اینترنت بر ارزشهای خانواده معنی دار نشد.

۹- نتایج پژوهش کفاشی (۱۳۹۵) در مطالعه ای با عنوان بررسی تأثیر اینترنت بر ارزشهای خانواده، به روش پیمایشی و نمونه ای معادل ۳۸۴ نفر از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن که با روش نمونه گیری طبق بندی شده متناسب با حجم و در نهایت با استفاده از روش تصادفی ساده انجام شد، بر وجود یک رابطه آماری معکوس در بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته حکایت داشته است. متغیرهای مستقل شامل دسترسی دانشجویان به اینترنت، استفاده بیشتر دانشجویان از اینترنت، میزان وابستگی آنها به اینترنت، محیط تعاملی اینترنت، فضای صمیمت، روابط احساسی، وارد شدن دانشجویان در بحث و مناظره گروهی، پذیرفته شدن آنها در محیط تعاملی اینترنتی، احساس رضایشان از گمنام بودن در اینترنت، میزان اطلاع خانواده در مورد استفاده فرزندان از محیط های اینترنتی و متغیر وابسته ارزش های خانواده است.

۱۰- مشایخ و برجلی (۱۳۹۵) در بررسی رابطه احساس تنهایی با نوع استفاده از اینترنت در گروهی از دانش آموزان دبیرستانی به این یافته ها دست یافتند که بین احساس تنهایی در دانش آموزان دختر دبیرستانی و چت کردن با اینترنت رابطه معنی داری وجود داشته ولی این نوع رابطه در مورد دانش آموزان پسر دبیرستانی تأیید نشد. بین احساس تنهایی و استفاده آموزشی از اینترنت، رابطه معنی داری دیده نشد. نتیجه نهایی ارتباط بین احساس تنهایی و چت کردن را نشان داد. البته محققان خاطر نشان کردند برای اینکه مشخص شود که آیا این دو می توانند رابطه علت و معلولی داشته باشند، باید مطالعات بیشتری بشود.

۱۱- احمدی نوده و همکاران (۱۳۹۶) در بررسی نقش عوامل خانوادگی در نوع و میزان استفاده از اینترنت که پژوهشی توصیفی و همبستگی بود، تعداد ۴۱۵۵ نفر از دانش آموزان دبیرستان های سراسر کشور را به روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای انتخاب کردند. ابزار جمع آوری اطلاعات عبارت بود از پرسشنامه اطلاعات دموگرافیک، وضعیت خانوادگی، میزان و چگونگی استفاده از اینترنت. نتایج نشان داد میزان استفاده از اینترنت برای دوست یابی، دانلود عکس و فیلم، چت، دانلود آهنگ، بازی و کلیپ به ترتیب ۳۷/۱٪، ۴۰٪، ۳۱٪، ۶۲٪، ۳۱٪، ۳۱٪ بود.

۱۲- دوران (۱۳۹۶) در پژوهش خود، به تأثیرات فضای سایبرنتیک بر هویت پرداخته است. وی کار خود را با این پرسش بنیادین آغاز می کند: «آیا تعامل از طریق فضای سایبرنتیک، تعامل اجتماعی طرف های تعامل را متأثر می سازد؟»، به طور خاص «آیا تجربه فضای سایبرنتیک بر هویت خانوادگی فرد تأثیر دارد؟» و «آیا تجربه فضای سایبرنتیک بر هویت ملی فرد اثر می گذارد؟». محقق در ادامه با پرداختن به تئوری های فضای سایبرنتیک، و همچنین هویت ارتباط نظری مستقیمی را میان ارتباط و هویت (با واسطه گری عوامل اجتماعی) برقرار می سازد. برای بررسی فرضیات از روش پیمایش استفاده شده است و ۱۸۰ نفر از دانشجویان دانشگاه تهران به عنوان گروه آزمون و ۱۸۰ نفر از دانشجویان همین دانشگاه به عنوان گروه شاهد پرسشنامه تحقیق را تکمیل نمودند. نتایج این پژوهش به طور خلاصه نشان داد که بین هویت خانوادگی، میان فضای سایبرنتیک و تقویت هویت همالان، میان فضای سایبرنتیک و هویت ملی رابطه ای وجود ندارد.

۱۳- آتش پور و آقایی (۱۳۹۷) در مطالعه ای با عنوان اثرات استفاده از اینترنت در رشد و انزوای اجتماعی کاربران شهر اصفهان، سبک تفکر کاربران اینترنت را با استفاده از پرسشنامه استرن برگ مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج تحقیق آنان نشان داد تنها بین سن کاربران با سبک تفکر قضاوت نگر رابطه وجود دارد، ولی بین سبک تفکر مردان و زنان تفاوت معنی داری وجود ندارد. همچنین افراد دارای شغل آزاد از نظر تفکر هرج و مرج طلب نمرات بیشتری نسبت به دانشجویان، دانش آموزان و کاربران کامپیوتر بدست آوردند.

۱۴- پاشایی ثابت و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعه ای با عنوان تجربه جوانان از زندگی با اینترنت: مطالعه کیفی، از روش کیفی پدیدار شناسی تفسیری استفاده کردند. روش اصلی جمع آوری اطلاعات در این مطالعه مصاحبه های نیمه سازمان یافته با ۱۲ جوان ایرانی وابسته به اینترنت بود که از طریق نمونه گیری هدفمند انتخاب شدن، تجزیه و تحلیل داده های حاصل با روش درون مایه ای بنر انجام شد. در یافته های این محققان به طور کلی ۴ درون مایه اصلی و ۸ درون مایه فرعی از نتایج این پژوهش استخراج شد. درون مایه های اصلی عبارتند از: ۱- دنیای اینترنت به عنوان ایده آل مجازی جوانان؛ ۲- اینترنت و تغییر در سبک زندگی؛ ۳- اینترنت حصار برای تنهایی؛ ۴- اینترنت و تغییر در وضعیت جسمی- روانی. نتیجه آنکه اینترنت با داشتن شرایط دل انگیز و کاذب

مجازی، به خصوص برای جوانان، می تواند باعث گسیختگی تمام ابعاد زندگی آنها شده و ارتباطات سازنده این سنین را به عمق انزوایی و تنهایی بکشاند که نتیجه استفاده افراطی از این تکنولوژی است. این نتیجه، لزوم تلاش همگانی برنامه ریزان آموزشی و پژوهشی و گسترش فرهنگ استفاده درست از این تکنولوژی را یادآوری می کند.

۵-۲- پژوهش های خارجی

۱- در یک پژوهش دراز مدت ۲ ساله (کراوت و همکاران، سال ۲۰۰۹)، به خانواده هایی که به طور تصادفی انتخاب شده بودند کامپیوتر و آموزش استفاده از آن ارائه شد، بعد از یک تا دو سال، استفاده فزاینده از اینترنت با کاهش ارتباط خانوادگی و محافل اجتماعی محلی همراه بود، علاوه بر این شرکت کنندگان در این تحقیق، به تنهایی و افسردگی روزافزون دچار شده بودند. افزایش تنهایی و کاهش حضور اجتماعی به ویژه در نوجوانان دیده شد. این یافته ها، اهمیت تحقیق در زمینه استفاده از اینترنت توسط نوجوانان را روشن می سازد، به ویژه این که استفاده از آن در بین این گروه سنی رو به افزایش است. در سال ۲۰۰۴ تقریباً ۱۲٪ از نوجوانان ۱۳ تا ۱۷ ساله (که به اینترنت دسترسی داشتند)، از خدمات اینترنت استفاده کردند. گروه سنی ۱۲ تا ۱۷ ساله کاربران اینترنت که در سال ۲۰۰۱، ۶/۵٪ بود، در سال ۲۰۰۷ به ۳۱/۴٪ و در مورد گروه سنی ۱۳ تا ۱۷ ساله به بیش از ۵۰٪ رسید. هدف از تحقیق حاضر، بررسی تاثیرات احتمالی استفاده از اینترنت بر نوجوانان است. انتظار می رود سطح بالای استفاده از اینترنت با میزان نامطلوب ارتباط و همچنین درجات افسردگی مرتبط باشد. نتایج نشان می دهد که استفاده زیاد از اینترنت با پیوند ضعیف اجتماعی مرتبط است. برعکس کاربرانی که از اینترنت کمتر استفاده می کنند، به طور قابل ملاحظه ای با مادر و دوستانشان ارتباط بیشتری دارند. این نتایج جهت گیری خاصی را نشان نمی دهند. مثلاً نمی توان گفت که آیا نوجوانان دارای ارتباطات ضعیف اجتماعی به طرف فعالیت اینترنتی ارتباطات اجتماعی را کاهش می دهد.

این محققان (۲۰۰۹) دریافتند که استفاده بیشتر از اینترنت با پیامد کاهش ارتباطات خانوادگی همراه بوده است و استفاده زیاد از اینترنت برای اهداف ارتباطی نیز با کاهش مقدار چرخه ارتباط اجتماعی، محلی و راه دور همراه خواهد بود. همچنین نتایج این تحقیق که بر روی خانواده ها انجام گرفت نشان داد، افرادی که بیشتر از اینترنت استفاده کرده اند تنهایی آنها افزایش یافته است، به علاوه اینکه استفاده از اینترنت برای افزایش افسردگی و عقب نشینی از زندگی واقعی عجین بوده است.

تحقیقات تجربی رابرت کراوت در سال های اخیر مورد استناد اکثر پژوهشگران این حوزه بوده است. وی می گوید مطابق یافته هایش ارتباط میان فردی کاربرد غالب اینترنت در منازل است (کراوت و همکاران، ۲۰۰۹). او در سال های ۲۰۰۰-۲۰۰۹ مطالعه طولی معروفی انجام داد که طی آن امکانات رایانه ای برای ۱۹۹ نفر در ۷۳ خانواده مهیا کرد و تغییراتی را که به واسطه حضور اینترنت در این خانواده ها به وجود آمد مشاهده کرد. نتایج این تحقیق در مقاله ای تحت عنوان «پارادوکس اینترنت تکنولوژی اجتماعی که موجب کاهش عضویت افراد در گروه های اجتماعی و خوشبختی آنان می گردد؟» منتشر شد و کراوت طی آن مدعی شد که استفاده از اینترنت موجب کاهش ارتباط فرد با خانواده اش و کوچک شدن حلقه اجتماعی پیرامون فرد و احساس تنهایی و افسردگی می گردد. بنابر نتایج این تحقیق استفاده از اینترنت به میزان دو ساعت در هفته به مدت دو سال موجب کاهش متوسط اندازه شبکه اجتماعی پاسخگویان شد (کراوت و همکاران، ۲۰۰۹). این تحقیق بحث های فراوانی برانگیخت و کسانی که به اینترنت نگاهی انتقادی دارند عمدتاً نیم نگاهی به این تحقیق دارند. اما کراوت در سال های بعد مجدداً به جمعیت نمونه پیشین بازگشت و دوباره همان افراد را پس از چند سال مورد مطالعه قرار داد و با شگفتی نتایج تحقیق را عکس نتایج پیشین مشاهده کرد. نتایج تحقیق نشان داد که همه افراد پس از اینکه مهارت های لازم را یافتند و زمان بیشتری از آشنایی و کار با اینترنت آنها گذشته است درگیری اجتماعی بالاتری دارند. او نتایج این تحقیق را در مقاله ای تحت عنوان «بازنگری پارادوکس اینترنت» منتشر کرد که مجدداً توجه بسیاری را به خود برانگیخت. به طور خلاصه کراوت به دنبال کاوش اثرات روی نحوه ارتباطات اجتماعی افراد و تبعات روانی آن بوده است.

۲- مطالعات آفونسو (۲۰۱۰:۱۷۴) خاطر نشان می کند که استفاده از اینترنت سبب ایجاد احساس بدبختی، انزوای اجتماعی، دوری از خانواده و بطور کلی کاهش سلامت روانی می شود. این دوری از خانواده و دوستان نوعی حالت روانی است که به آن انزوای اجتماعی می گویند.

۳- میچ (۲۰۱۱) دریافت که استفاده از اینترنت یک فعالیت زمانبر است، پس می تواند مدت تعامل نوجوان با خانواده اش را کاهش دهد. میچ در مطالعه دیگری به این نتیجه رسید ۵۰ درصد خانواده ها در زمانی که «آنلاین» هستند کمتر با هم صحبت می کنند و ۴۱ درصد شرکت کنندگان تمایل به یادگیری رفتار ضد اجتماعی در این مدت داشته اند.

۴- شوتون (۲۰۱۲) در مطالعه اش نشان داد که کاربران کامپیوتر، تمایل چندانی به یادگیری مهارتهای اجتماعی از خود نشان نمی دهند.

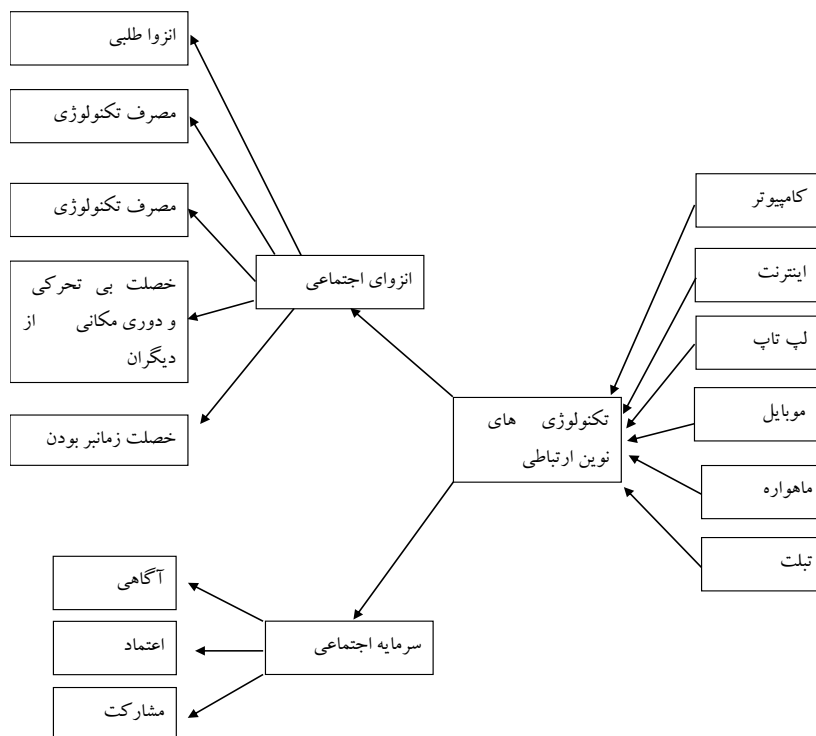
۵- یانگ (۲۰۱۳) بیان می‌دارد، افزایش تنهایی با کاهش در پرونده‌ها و ارتباطات اجتماعی زندگی واقعی با افزایش استفاده از اینترنت مطابقت دارد.

۶- شاپیرا و همکاران (۲۰۱۴)، برای یافتن ویژگی‌های روانشناختی افرادی که دارای وابستگی به اینترنت بودند، ۲۰ فرد تایوانی (۱۱ مرد و ۹ زن) را انتخاب کردند. نتایج نشان داد که تمام این آزمودنی‌ها بر طبق ملاکهای دارای اختلال کنترل تکانشی و همچنین DSM-IV یک دوره زمانی نیز دارای علائم محور یک (اختلالات بالینی به استثنای اختلالات رشد و شخصیت بودند). ۱۴ نفر از آنان نیز یک دوره علائم دو قطبی را در طول زندگی تجربه کرده بودند. (نقل از نادی و آتش پور، ۱۳۹۴:۷۶)

۷- موراها و همکاران (۲۰۱۵) برای سنجش میزان شیوع و رابطه آسیب‌شناختی استفاده از اینترنت در بین دانشجویان دانشگاه‌های تایوان، به این نتیجه رسیدند که مردان بطور متوسط نمرات بالاتری را در علائم آسیب‌شناسی استفاده از اینترنت نسبت به زنان بدست می‌آوردند.

۸- سندرز و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهشی نشان دادند که استفاده مداوم از اینترنت با افسردگی و انزوای اجتماعی در بین نوجوانان همراه است. براساس پژوهش کریستوفر ساندرز با عنوان «نقش استفاده از اینترنت در افسردگی و انزوای اجتماعی نوجوانان» گروه‌های کاربران زیاد و کم اینترنت مورد مقایسه قرار گرفتند. تحلیل مجذور خی نشان داد که این گروه از نظر برخی عوامل دموگرافیک مانند جنس، نژاد و جایگاه اقتصادی اجتماعی با یکدیگر تفاوتی ندارند. هر یک از دو گروه کاربران زیاد و کم اینترنت با مستقل t از نظر درجات ارتباط و افسردگی مقایسه شدند. کاربران کم مصرف اینترنت در مقایسه با کاربران زیاد آن به طور چشمگیری رابطه ای بهتر با مادران و دوستانشان داشتند، اما هیچ تفاوت قابل ملاحظه‌ای بین کاربران کم و کاربران زیاد اینترنت از نظر ارتباط با پدر و میزان افسردگی وجود نداشت. نتایج نشان داد که استفاده زیاد از اینترنت با پیوند ضعیف اجتماعی مرتبط است برعکس کاربرانی که از اینترنت کمتر استفاده می‌کنند، به طور قابل ملاحظه‌ای با مادر و دوستانشان ارتباط بیشتری دارند. این نتایج جهت گیری خاصی را نشان نمی‌دهند. مثلاً نمی‌توان گفت که آیا نوجوانان دارای ارتباطات ضعیف اجتماعی به طرف فعالیت اینترنتی ارتباطات اجتماعی را کاهش می‌دهد. میزان استفاده از اینترنت با افسردگی ارتباطی ندارد.

۶- مدل نظری تحقیق

۷- فرضیه‌های تحقیق

با توجه به مدل نظری مذکور، فرضیه‌های تحقیق عبارتند از:

۱- بین استفاده از تکنولوژی ارتباطی اینترنت و انزوای اجتماعی و سرمایه اجتماعی فرزندان رابطه وجود دارد.

۲- بین استفاده از تکنولوژی ارتباطی تلفن همراه و عدم اعتماد اجتماعی فرزندان رابطه وجود دارد.

- ۳- بین استفاده از تکنولوژی ارتباطی شبکه های ماهواره ای و انزوای اجتماعی رابطه وجود دارد .
- ۴- بین استفاده از تکنولوژی های نوین ارتباطی و عدم آگاهی فرزندان رابطه وجود دارد.
- ۵- خصلت عدم تحرک تکنولوژی های ارتباطی با جلوگیری از ارتباطات رودررو موجب انزوای اجتماعی می شود.
- ۶- زمان بر بودن استفاده از تکنولوژی های ارتباطی موجب عدم مشارکت اجتماعی میشود.
- ۷- استفاده از تکنولوژی های نوین ارتباطی سبب عدم اعتماد اجتماعی فرزندان میشود.

۸- روش پژوهش

طرح این تحقیق به لحاظ هدف از نوع پژوهش توسعه ای است و روش این پژوهش که از گونه مطالعات کاربردی است، علی - مقایسه ای یا پس رویدادی است و از تکنیک پیمایش بهره می گیرد که براساس اهدافی که در این روش دنبال می شود (دلوار، ۱۳۹۰:۱۶۲) سعی می شود اهداف پژوهشی پیگیری شود.

۹- ابزارهای اندازه گیری و شیوه اجرای آن ها

برای بررسی موضوع تحقیق از میان روش های مختلف جمع آوری اطلاعات، مناسب ترین تکنیک ابزار پرسشنامه حضوری محقق ساخته تشخیص داده شده که در این مقاله از آن استفاده شد و سعی شد اعتبار و روایی آن بدقت سنجیده شود. لازم به ذکر است که پرسشنامه مربوط به سنجش انزوای اجتماعی با گویه های مشخص تدوین شد که بوسیله دانش آموزان کاربر تکنولوژی های ارتباطی جدید تکمیل گردید و همچنین پرسشنامه اصلی که شامل چند گویه اضافی در مورد مقدار و چگونگی استفاده کاربران از این تکنولوژی های ارتباطی جدید (موبایل، کامپیوتر، ماهواره و اینترنت) بوده و در اختیار دانش آموزان کاربر قرار گرفت .

۱۰- روش اجرای پژوهش

پس از این که پرسشنامه ها به تعداد لازم تکثیر شد، با مراجعه به دو دبیرستان مذکور، ابتدا برای دانش آموزانی که داوطلب تکمیل پرسشنامه شده بودند توضیح داده شد که اطمینان داشته باشند هیچ یک از اطلاعات آن ها در پرسشنامه در اختیار کسی قرار نخواهد گرفت و کاملاً محرمانه خواهد ماند، ضمناً گفته شد که برای اطمینان بیشتر نیازی به ذکر نام افراد در فرم نیست. سپس از آن ها سوال شد که آیا تکنولوژی های ارتباطی جدید (موبایل، ماهواره، کامپیوتر و اینترنت) استفاده می کنند یا خیر و بر اساس پاسخ ها، دانش آموزان به دو دسته کاربران و غیر کاربران این تکنولوژی های ارتباطی جدید تقسیم شدند. به دانش آموزان غیر کاربر فقط مقیاس گویه ای محقق ساخته انزوای اجتماعی و سرمایه اجتماعی و خانوادگی داده شد و به دانش آموزان کاربر، همین مقیاس به علاوه پرسشنامه ای با گویه هایی که در مورد مقدار و چگونگی استفاده آن ها از آن تکنولوژی های ارتباطی جدید (موبایل، ماهواره، کامپیوتر و اینترنت) بود. سپس پرسشنامه ها گردآوری شد و در پایان با توجه به تعدادی از پرسشنامه های ناقص یا به طور کامل تکمیل نشده تعداد ۱۵۲ پرسشنامه برای تحلیل مناسب تشخیص داده شد که از این تعداد ۸۵ مورد متعلق به دانش آموزان کاربر و ۹۷ مورد مربوط به دانش آموزان غیر کاربر بوده است.

۱۱- جامعه آماری، حجم نمونه و روش نمونه گیری

جامعه آماری مطالعه حاضر شامل دانش آموزان پسر کاربر و غیر کاربر تکنولوژی های نوین ارتباطی دبیرستان های منطقه یک تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۷ بودند. در مرحله اول نمونه گیری با استفاده از روش خوشه ای تصادفی، تعداد دو دبیرستان پسرانه منطقه مذکور از جامعه آماری بدلیل استفاده بیشتر از تکنولوژی های نوین انتخاب شد و در مرحله دوم با بهره گیری از نمونه گیری خوشه ای در دسترس تعداد ۱۵۲ نفر از پسران مدارس منتخب پرسشنامه محقق ساخته این تحقیق را تکمیل کردند. هدف این بود که دو گروه از دانش آموزان کاربر و غیر کاربر تکنولوژی های ارتباطی جدید با هم مقایسه شوند تا رابطه احتمالی بین انزوای اجتماعی و سرمایه اجتماعی با استفاده از این تکنولوژی ها سنجیده شود.

۱۲- تعریف عملیاتی متغیرها

تکنولوژی های ارتباطی جدید: در این تحقیق، تکنولوژی هایی مانند اینترنت، تلفن همراه و شبکه های ماهواره ای به عنوان تکنولوژی های جدید ارتباطی شناخته می شوند.

دانش آموزان کاربر و غیرکاربر تکنولوژی های ارتباطی جدید: در این تحقیق، دانش آموزان کاربر تکنولوژی های ارتباطی جدید، افرادی را شامل می شوند که در هر شبانه روز از اینترنت، تلفن همراه و شبکه های ماهواره ای استفاده می کنند و دانش آموزان غیر کاربر افرادی را در بر می گیرد که از این تکنولوژی ها استفاده نمی کنند.

مصرف تکنولوژی (مقدار زمان صرف شده): به مقدار زمانی که از افراد نمونه از اینترنت، تلفن همراه و شبکه های ماهواره ای استفاده می کنند گفته می شود.

سرمایه اجتماعی: عبارت است از کسب اعتبار و منزلت توسط فرد در جامعه ساکن آن که پاسخگوی این پرسشنامه به گویه های آن از شماره ۱ تا ۲۶ بخش دوم پرسشنامه پاسخ داده است.

انزوای اجتماعی: تعریف عملیاتی انزوای اجتماعی عبارت است از مجموع نمره ای که پاسخ گوی پرسشنامه این پژوهش به گویه های مربوط به این متغیر به دست می آورد.

خصلت عدم تحرک: عبارت است از مجموعه نمره ای که پاسخگوی پرسشنامه این پژوهش به گویه های مربوط به متغیر به دست می آورد که با ۳ گویه به شرح ذیل مورد سنجش قرار گرفته است:

به نظرم ویژگی های استفاده از تکنولوژی های ارتباطی (اینترنت، موبایل و ماهواره) فرصت ارتباط های رودررو با خانواده را نمی دهد.

دوری کردن من از خانواده ام ربطی به تکنولوژی ها ارتباطی (اینترنت، موبایل و ماهواره) ندارد.
استفاده از تکنولوژی های ارتباطی (اینترنت، موبایل و ماهواره) باعث بی تحرکی و دوری از ارتباط با افراد خانواده ام شده است.

زمان بر بودن استفاده از تکنولوژی ها ارتباطی: عبارت است از مجموع نمره ای که پاسخگوی پرسشنامه این پژوهش به گویه های مربوط به این متغیر به دست می آورد که با ۲ گویه به شرح ذیل مورد سنجش قرار گرفته است:
انقدر از تکنولوژی های ارتباطی (اینترنت، موبایل و ماهواره) استفاده می کنم که فرصتی برای ارتباط مناسب با خانواده ام را ندارم.

فکر می کنم استفاده از بعضی از این تکنولوژی های ارتباطی (اینترنت، موبایل و ماهواره) آنقدر وقت می گیرد که دیگر به خانواده ام نمی رسم.

احساس پیوند ضعیف خانوادگی و عدم مشارکت در امور روزمره خانواده: عبارت است از مجموعه نمره ای که پاسخگوی پرسشنامه این پژوهش به گویه های مربوط به این متغیر به دست می آورد که با ۴ گویه به شرح ذیل مورد سنجش قرار گرفته است:

ارتباط صمیمانه ای در خانواده ام وجود دارد.

فکر می کنم رابطه افراد خانواده ام با یکدیگر خوب است به جز با من.

همه یا بعضی از افراد خانواده ام به من بی توجهی می کنند.

وقتی در خانه هستم کسی به من کاری ندارد.

فقدان مسئولیت پذیری و عدم اعتماد: عبارت است از مجموع نمره ای که پاسخگوی پرسشنامه این پژوهش به گویه های مربوط به این متغیر به دست می آورد که با دو گویه به شرح ذیل مورد سنجش قرار گرفته است:

نسبت به خانواده و جامعه اعتماد چندانی ندارم.

به عنوان فرزند خانواده خودم را ملزم به انجام کار خاصی نمی بینم.

نسبت به وقایع اطرافم آگاهی ندارم.

بعضی از افراد خانواده ام من را آدم بی مسئولیتی می دانند.

احساس ارزشمندی: عبارت است از مجموع نمره ای که پاسخگوی پرسشنامه این پژوهش به گونه های مربوط به این متغیر به دست می آورد که با گویه های ذیل مورد سنجش قرار گرفته است:

به خودم و شخصیتم احترام زیادی می گذارم.

به نظر خودم آدم به درد بخوری نیستم.

کاش فرد مهمی برای خانواده و جامعه ام بودم.

۱۳- روش آماری

با توجه به فرضیه های پژوهش، در تحقیق حاضر در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی، استفاده شده است. پس از تکمیل پرسشنامه تحقیق پاسخ های به دست آمده کدگذاری و داده های جمع آوری شده استخراج و به تناسب اهداف و پرسشهای آزمون

های آماری مورد استفاده قرار گرفت. محاسبات لازم از طریق نرم افزار SPSS انجام شد. داده های استخراج شده از پرسشنامه در نهایت باید مورد تجزیه و تحلیل های آماری دقیق و گسترده ای قرار گیرد تا از مجموع ارقام و جداول و نمودار های آماری آن بتوان تحلیلی کارآمد در را پاسخ به پرسش ها با نتیجه گیری نهایی از مساله مورد پژوهش به عمل آورد.

۱۴- اعتبار (روایی) ابزار پژوهش

در گام نخست، در تعیین اعتبار سنجی های مربوط به متغیرهای اصلی این پژوهش، از روش اعتبار محتوا استفاده شد. مهمترین ملاحظه خاص در این نوع اعتبار سنجی آن است که معرف ها تا چه میزان وجوه مختلف مفهوم را می سنجدند. (دواس، ۱۳۷۶: ۶۴) در پژوهش سعی شد تا متغیرهای پژوهشی کاملا منطبق بر تعاریفی باشد که به وسیله پژوهشگران و صاحب نظران علوم اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است و شاخص های لازم برای شناسایی جوانب گوناگون آن برهمین مبنا عملیاتی شوند. در گام بعد برای بهره گیری از گام اعتبار صوری پژوهش، پرسشنامه طراحی شده آغازین در اختیار تعدادی از متخصصان قرار گرفت تا با گردآوری ارزیابی و داوری آن ها مشخص شود که ابزار سنجش پژوهش تا چه اندازه قابلیت آن را دارد که متغیرهای مدنظر در این پژوهش را مورد سنجش قرار دهد. مجموع آنچه در توافق آرای متخصصان به دست آمد در پرسشنامه مورد توجه و اصلاح دقیق قرار گرفت و از این نظر اعتبار صوری ابزار گردآوری داده ها حاصل شد.

۱۵- پایایی ابزار پژوهش

پایایی مساله ای کمی تکنیکی است و بیشتر ناظر به این سوال است که ابزار اندازه گیری را به دقت و صحتی پدیده یا صفت مورد نظر را اندازه گیری می کند. (کلاتری، ۱۳۷۸: ۷۳) به همین منظور آزمون مقدماتی به عمل آمد و با گزارش آزمون آلفای کرونباخ مبنی بر پایایی تست ها، بر اساس تعداد ۴۰ پرسشنامه اجرا شده در جامعه آماری پایایی تحقیق مورد سنجش قرار گرفت. اعتماد یا پایایی نه کمی و تکنیکی است و بیشتر ناظر به این سوال و بیشتر ناظر به این سوال است که ابزار اندازه گیری با چه دقت و صحتی پدیده یا صفت مورد نظر را اندازه می کند. ضریب آلفای کرونباخ از عمومیت بیشتری در این روش برخوردار است. اصولا این روش برای محاسبه انسجام درونی ابزار اندازه گیری با مقیاس ها به کار می رود. زمانی که مقیاسی از نوع لیکرت وجود داشته باشد و محقق بخواهد از طریق متغیرهای مختلف یک مفهوم پیچیده را اندازه گیری کند برای سنجش انسجام درونی مقیاس می توان از آماره آلفای کرونباخ استفاده کرد. اگر مقدار به دست آمده از آماره آلفای کرونباخ بیشتر از ۷۰ درصد باشد پایایی ابزار اندازه گیری، قابل قبول تلقی می گردد. اما علاوه بر آلفای کرونباخ گزینه ای وجود دارد که نشان می دهد با حذف هر یک از متغیرها چه تغییری در مقدار آلفا ایجاد می گردد. ضریب آلفای کرونباخ برای متغیرهای مورد مطالعه با توجه به متغیرهای در نظر گرفته شده را نشان می دهد. مقدار ضریب آلفا برای ابزار سنجش ۰/۷۲ می باشد که از پایایی برخوردار است.

۱۶- داده های توصیفی

نمونه این تحقیق به تفکیک شامل دانش آموزان پسر کاربر و غیر کاربر تکنولوژی های ارتباطی دبیرستان های منطقه یک تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۷ به تعداد ۱۵۲ نفر از پسران مدارس منتخب (۸۰ کاربر و ۷۰ غیر کاربر) بود. مشخصات مربوطه به متغیرهای زمینه ای لازم به شرح ذیل می باشد:

با توجه به این که این مطالعه بر روی دانش آموزان پسر دبیرستانی انجام شد، جنسیت تمام نمونه تحقیقی، مرد بوده است. حداقل سن پاسخ دهندگان ۱۶ سال و حداکثر ۱۸ سال بوده و میانگین سنی پاسخ دهندگان در حدود ۱۷ سال قرار داده است. تحصیلات پدر پاسخ دهندگان، مقطع دیپلم دارای بیشترین فراوانی و سایر موارد به ترتیب لیسانس، سیکل، راهنمایی، ابتدایی و موارد دیگر بوده است. در نسبت های تحصیلات مادر پاسخ دهندگان نیز، مقطع دیپلم، لیسانس، سیکل، راهنمایی، ابتدایی و موارد دیگر به دست آمد.

بیش از ۶۷٪ نمونه تحقیق در منزل مسکونی زندگی می کردند که والدینشان مالک آن بوده اند، ۲۹٪ پاسخ دهندگان به صورت مستاجر، رهن یا اجاره سکونت داشتند و ۴٪ هم به سایر موارد اشاره کردند. در مورد شغل پدر پاسخ گوین، مشاغل آزاد (۶۴٪) و کارمندی (۲۷٪) و سایر موارد (۹٪) دارای بیشترین فراوانی و شغل مادر پاسخ دهندگان، بیشترین فراوانی متعلق به خانه دار (۷۹٪) و پس از آن مشاغل کارمندی (۱۴٪) و سایر موارد (۷٪) بوده است.

۱۱ نفر معادل ۱۲،۹ درصد از پسران، ۳۹ نفر معادل ۴۵،۹ درصد از ارسال ایمیل، ۲۵ نفر معادل ۲۹،۴ درصد از شبکه های اجتماعی و ۱ نفر معادل ۱،۲ درصد از بازی های آنلاین، ۹ نفر معادل ۱۰،۶ درصد از اینترنت برای استخراج مطالب درسی استفاده می کنند.

۱۷- جداول توزیع فراوانی و درصدها

۱۷-۱- استفاده از تکنولوژی های جدید ارتباطی در مورد انواع استفاده از اینترنت

گزینه	فراوانی	درصد
چت	۱۱	۱۲,۹
ارسال ایمیل	۳۹	۴۵,۹
شبکه های اجتماعی	۲۵	۲۹,۴
بازی های آنلاین	۱	۱,۲
استخراج مطالب برای درس هایم	۹	۱۰,۶
بدون پاسخ	۱	-
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۲- استفاده از تکنولوژی های جدید ارتباطی درباره موارد استفاده از تلفن همراه

گزینه	فراوانی	درصد
پیامک	۳۰	۳۵,۳
گیم	۹	۱۰,۶
اینترنت	۱۳	۱۵,۶
دیدن عکس و فیلم	۳۳	۳۸,۸
بدون پاسخ	۱	-
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۳- استفاده از تکنولوژی های جدید ارتباطی درباره موارد استفاده از ماهواره

گزینه	فراوانی	درصد
سریال ها و فیلم های سینمایی	۲۳	۲۸
موزیک و ترانه	۳۴	۴۱,۵
برنامه های ورزشی	۱۷	۲۰,۷
برنامه های علمی	۲	۲,۴
برنامه های اجتماعی یا سیاسی	۶	۷,۳
بدون پاسخ	۴	-
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۴- مقدار صرف وقت کاربر برای استفاده از تلفن همراه

گزینه	فراوانی	درصد
اصلا	۱۰	۱۱,۶
خیلی کم	۵۴	۶۲,۸
کم	۲۱	۲۴,۴
زیاد	۱	۱,۲
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۵- استفاده از شبکه های تلویزیونی ماهواره

گزینه	فراوانی	درصد
اصلا	۳	۳,۵
خیلی کم	۴۲	۴۸,۸
کم	۳۵	۴۰,۷
زیاد	۶	۷
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۶- استفاده از اینترنت و کامپیوتر

گزینه	فراوانی	درصد
اصلا	۳	۳,۵
خیلی کم	۴۰	۴۶,۵
کم	۴۱	۴۷,۷
زیاد	۲	۲,۳
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۷- صرف وقت زیاد برای استفاده از اینترنت و کامپیوتر و ارتباط آن با روابط کاربر با اعضای

خانواده

توزیع فراوانی و درصد پاسخ گویان در مورد گویه: وقتی که صرف کامپیوتر و اینترنت می کنم اجازه نمی دهد تا بیشتر بتوانم با خانواده ام باشم و باعث عدم مشارکت در کار گروهی با خانوادگی شده است.

گزینه	فراوانی	درصد
کاملاً مخالفم	۹	۱۰٫۵
مخالفم	۴۱	۴۷٫۷
موافقم	۲۴	۲۷٫۹
کاملاً موافقم	۱۲	۱۴
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۸- استفاده از موبایل و ارتباط آن با فاصله از افراد خانواده و عدم اعتماد طرفین

توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه: آنقدر با موبایلم مشغولم که از خانواده ام فاصله گرفته ام و به آن ها اعتماد ندارم.

گزینه	فراوانی	درصد
کاملاً مخالفم	۱۴	۱۶٫۳
مخالفم	۲۷	۳۱٫۴
بی نظیر	۱	۱٫۲
موافقم	۳۱	۳۶
کاملاً موافقم	۱۳	۱۵٫۱
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۹- تماشای شبکه های ماهواره ای

توزیع فراوانی و درصد پاسخ گویان در مورد گویه: وقتی که به تماشای شبکه های ماهواره ای می گذرانم اجازه نمی دهد تا بیشتر بتوانم با خانواده ام باشم و باعث عدم آگاهی از امور روزمره خانواده می شود.

گزینه	فراوانی	درصد
کاملاً مخالفم	۲۶	۳۰٫۲
مخالفم	۲۱	۲۴٫۴
موافقم	۲۷	۳۱٫۴
کاملاً موافقم	۱۲	۱۴
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۱۰- استفاده از تکنولوژی های ارتباطی (اینترنت ، موبایل ، ماهواره و کامپیوتر)

توزیع فراوانی و درصد پاسخ گویان در مورد گویه: به نظرم ویژگی های استفاده از تکنولوژی های ارتباطی (اینترنت ، موبایل ، ماهواره و کامپیوتر) فرصت مشارکت در مراسم مذهبی را با خانواده به من نمی دهد.

گزینه	فراوانی	درصد
کاملاً مخالفم	۲۶	۳۱٫۴
مخالفم	۱۱	۱۲٫۸
موافقم	۲۵	۲۹٫۱
کاملاً موافقم	۲۳	۲۶٫۷
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۱۱- استفاده از تکنولوژی های نوین ارتباطی و عدم ارتباط با خانواده

توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه: استفاده از تکنولوژی های نوین ارتباطی باعث بی تحرکی و دوری از ارتباط با خانواده ام شده است.

گزینه	فراوانی	درصد
کاملاً مخالفم	۲۴	۲۷٫۹
مخالفم	۲۵	۲۹٫۱
بی نظیر	۲۳	۲۶٫۷
موافقم	۸	۹٫۳
کاملاً موافقم	۶	۷
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۱۲- استفاده از تکنولوژی های نوین ارتباطی (اینترنت ، موبایل ، ماهواره) و نداشتن فرصت**برای ارتباط مناسب با اعضای خانواده**

توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه: آنقدر از تکنولوژی ارتباطی (اینترنت ، موبایل ، ماهواره و کامپیوتر) استفاده می کنم که فرصتی برای مشارکت فعالیت های فوق برنامه مدرسه ندارم.

گزینه	فراوانی	درصد
کاملا مخالفم	۲۳	۲۶,۷
مخالفم	۱۵	۱۷,۴
موافقم	۲۱	۲۴,۴
کاملا موافقم	۲۷	۳۱,۴
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۱۳- محدودیت فرصت به دلیل استفاده زیاد از تکنولوژی های ارتباطی

توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه: فکر می کنم استفاده از بعضی از این تکنولوژی ها ارتباطی (اینترنت ، موبایل ، ماهواره و کامپیوتر) آنقدر وقت می گیرد که نسبت به میزان زحمت های والدین خود آگاهی ندارم.

گزینه	فراوانی	درصد
کاملا مخالفم	۲۳	۲۶,۷
مخالفم	۱۵	۱۷,۴
بی نظیر	۱	۱,۲
موافقم	۱۸	۲۰,۹
کاملا موافقم	۲۹	۳۳,۷
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۱۴- عدم ارتباط صمیمانه

توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه: ارتباط صمیمانه ای در خانواده ام وجود دارد.

گزینه	فراوانی	درصد
کاملا مخالفم	۹	۱۰,۵
مخالفم	۳۴	۳۹,۵
بی نظیر	۵	۵,۸
موافقم	۲۵	۲۹,۱
کاملا موافقم	۱۳	۱۵,۱
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۱۵- رفتار نامناسب افراد خانواده با کاربر اینترنت

توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه: فکر می کنم رابطه افراد خانواده ام با یکدیگر خوب هست جز من.

گزینه	فراوانی	درصد
کاملا مخالفم	۲۱	۲۴,۴
مخالفم	۳۲	۳۷,۲
بی نظر	۱۲	۱۴
موافقم	۱۰	۱۱,۶
کاملا موافقم	۱۱	۱۲,۸
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۱۶- بی توجهی افراد خانواده به کاربر

توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه: علاقه ای به مشارکت در فعالیت های اجتماعی محله ندارم.

گزینه	فراوانی	درصد
کاملا مخالفم	۲۱	۲۴,۴
مخالفم	۳۰	۳۴,۹
بی نظر	۳	۳,۵
موافقم	۲۰	۲۳,۳
کاملا موافقم	۱۲	۱۴
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۱۷- عدم مشاوره و اعتماد

توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه: بدلیل استفاده از تکنولوژی های نوین ارتباطی در خانواده به کسی اعتماد ندارم و مشاوره نمی گیرم.

گزینه	فراوانی	درصد
کاملا مخالفم	۱۸	۲۰٫۹
مخالفم	۲۵	۲۹٫۱
بی نظیر	۴	۴٫۷
موافقم	۲۴	۲۷٫۹
کاملا موافقم	۱۵	۱۷٫۴
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۱۸- احساس عدم اعتماد کاربر نسبت به اعضای خانواده

توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه: نسبت به اعضای خانواده ام اعتماد ندارم.

گزینه	فراوانی	درصد
کاملا مخالفم	۱۸	۲۰٫۹
مخالفم	۳۶	۴۱٫۹
بی نظیر	۱۰	۱۱٫۶
موافقم	۱۲	۱۴
کاملا موافقم	۱۰	۱۱٫۶
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۱۹- احساس عدم مسئولیت نسبت به انجام کاری برای دیگران

توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه: به عنوان فرزند خانواده، خودم را ملزم به انجام کار خاصی نمی بینم.

گزینه	فراوانی	درصد
کاملا مخالفم	۱۶	۱۸٫۶
مخالفم	۲۶	۳۰٫۲
بی نظیر	۶	۷
موافقم	۲۰	۲۳٫۳
کاملا موافقم	۱۸	۲۰٫۹
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۲۰- بی تفاوتی نسبت به وقایع اطراف

توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه: نسبت به وقایع اطرافم بی تفاوت نیستم.

گزینه	فراوانی	درصد
کاملا مخالفم	۱۰	۱۱٫۶
مخالفم	۲۶	۳۰٫۲
بی نظیر	۳	۳٫۵
موافقم	۲۷	۳۱٫۴
کاملا موافقم	۲۰	۲۳٫۳
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۲۱- بی حوصلگی نسبت به خانواده

توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه: اغلب اوقات دوست دارم تنها باشم و حوصله خانواده ام را ندارم.

گزینه	فراوانی	درصد
خیلی زیاد	۲۳	۲۶٫۷
زیاد	۱۸	۲۰٫۹
کم	۵	۵٫۸
خیلی کم	۳۲	۳۷٫۲
اصلا	۸	۹٫۳
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۲۲- بی حوصلگی نسبت به مشارکت های جمعی

توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه: به دلیل استفاده از تکنولوژی های نوین ارتباطی نیازی نمی بینم به جشن و مهمانی بروم.

گزینه	فراوانی	درصد
خیلی زیاد	۸	۹,۳
زیاد	۱۷	۱۹,۸
کم	۱۳	۱۵,۱
خیلی کم	۳۲	۳۷,۲
اصلا	۱۶	۱۸,۶
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۲۳- احساس عدم مسئولیت توسط کاربر

توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه: به دلیل استفاده از تکنولوژی های نوین ارتباطی فکر می کنم هر کسی مسئول کار و زندگی خودش است.

گزینه	فراوانی	درصد
خیلی زیاد	۱۴	۱۶,۳
زیاد	۲۱	۲۴,۴
کم	۱۷	۱۹,۸
خیلی کم	۲۳	۲۶,۷
اصلا	۱۱	۱۲,۸
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۲۴- غیر مهم بودن اهداف خانواده و عدم اعتماد به آن ها

توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه: اهداف اعضای خانواده برایم اهمیت ندارد.

گزینه	فراوانی	درصد
خیلی زیاد	۶	۷
زیاد	۱۴	۱۶,۳
کم	۲۸	۳۲,۶
خیلی کم	۱۹	۲۲,۱
اصلا	۱۹	۲۲,۱
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۷-۲۵- عدم آگاهی نسبت به امور خانواده

توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه: استفاده از تکنولوژی های ارتباطی (اینترنت، موبایل، ماهواره، کامپیوتر) باعث شده است از اخبار مربوط به خانواده و فامیل آگاهی نداشته باشم.

گزینه	فراوانی	درصد
خیلی زیاد	۲۱	۲۴,۴
زیاد	۱۷	۱۹,۸
کم	۲۴	۲۷,۹
خیلی کم	۲۴	۲۷,۹
جمع	۸۶	۱۰۰

۱۸- یافته های استنباطی (آزمون فرضیه ها)

فرضیه ۱- بین استفاده از تکنولوژی ارتباطی اینترنت، کامپیوتر و انزوای اجتماعی دانش آموزان رابطه وجود دارد. فرض صفر: بین استفاده از تکنولوژی ارتباطی اینترنت و کامپیوتر و انزوای اجتماعی دانش آموزان رابطه وجود ندارد. ضریب همبستگی اسپیرمن بین "استفاده از تکنولوژی ارتباطی اینترنت و انزوای اجتماعی و عزلت گزینی دانش آموزان"

متغیر	شاخص های آماری	انزوای اجتماعی دانش آموزان
استفاده از تکنولوژی ارتباطی اینترنت	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۴۸۸
	سطح معنی داری یک دامنه	۰/۰۴
	تعداد	۸۶

مطابق ارقام مذکور در جدول، ضریب همبستگی این دو متغیر ۰/۴۸۸ و در سطح ۰/۰۴ معنی دار است و رابطه مستقیم مثبت بین دو متغیر وجود دارد. به عبارت دیگر هر اندازه استفاده از تکنولوژی ارتباطی اینترنت و کامپیوتر بیشتر می شود انزوای اجتماعی دانش آموزان افزایش می یابد. اما نه در صد موارد بلکه در ۴۸ درصد موارد این امر امکانپذیر است و این نتیجه قابل تعمیم

است. بنابراین فرضیه پژوهش مبنی بر رابطه بین " استفاده از تکنولوژی از تباطی اینترنت و انزوای اجتماعی دانش آموزان " تایید می شود. شدت ارتباط این دو متغیر (۰,۴۸) در سطح متوسط ارزیابی می شود.

فرضیه ۲- بین استفاده از تکنولوژی ارتباطی تلفن همراه و انزوای اجتماعی سز مایه اجتماعی دانش آموزان رابطه وجود دارد. فرض صفر: بین استفاده از تکنولوژی ارتباطی تلفن همراه و انزوای اجتماعی سرمایه اجتماعی دانش آموزان رابطه وجود ندارد. ضریب همبستگی اسپیرمن بین "استفاده از تکنولوژی ارتباطی تلفن همراه و انزوای اجتماعی و عدم اعتماد طرفین "

متغیر	شاخص های آماری	انزوای اجتماعی دانش آموزان
استفاده از تکنولوژی ارتباطی تلفن همراه	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۵۱۲
	سطح معنی داری یک دامنه	۰/۰۳۱
	تعداد	۸۶

مطابق ارقام مذکور در جدول، ضریب همبستگی این دو متغیر ۰/۵۱۲ و در سطح ۰/۰۳۱ معنی دار است و رابطه مستقیم مثبت بین دو متغیر وجود دارد. به عبارت دیگر هر اندازه استفاده از تکنولوژی ارتباطی تلفن همراه بیشتر می شود انزوای اجتماعی دانش آموزان افزایش می یابد. اما نه در صد در صد موارد بلکه در ۵۱ درصد موارد این امر امکانپذیر است و این نتیجه قابل تعمیم است. بنابراین فرضیه پژوهش مبنی بر رابطه بین " استفاده از تکنولوژی ارتباطی تلفن همراه و انزوای اجتماعی دانش آموزان " تایید می شود. شدت ارتباط این دو متغیر (۰/۵۱) در سطح متوسط به بالا ارزیابی می شود.

فرضیه ۳- بین استفاده از تکنولوژی ارتباطی شبکه های ماهواره ای و انزوای اجتماعی و عدم آگاهی دانش آموزان رابطه وجود دارد. فرض صفر: بین استفاده از تکنولوژی ارتباطی شبکه های ماهواره ای و انزوای اجتماعی و عدم آگاهی دانش آموزان رابطه وجود ندارد. ضریب همبستگی اسپیرمن بین "استفاده از تکنولوژی ارتباطی شبکه های ماهواره ای و انزوای اجتماعی و عدم آگاهی دانش آموزان "

متغیر	شاخص های آماری	انزوای اجتماعی دانش آموزان
استفاده از تکنولوژی ارتباطی شبکه های ماهواره ای	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۵۳۴
	سطح معنی داری یک دامنه	۰/۰۲۳
	تعداد	۸۶

مطابق ارقام مذکور در جدول، ضریب همبستگی این دو متغیر ۰/۵۳۴ و در سطح ۰/۰۲۳ معنی دار است و رابطه مستقیم و مثبت بین دو متغیر وجود دارد. به عبارت دیگر هر اندازه استفاده از تکنولوژی ارتباطی شبکه های ماهواره ای بیشتر می شود انزوای اجتماعی دانش آموزان افزایش می یابد. اما نه در صد در صد موارد بلکه در ۵۳ درصد موارد این امر امکانپذیر است و این نتیجه قابل تعمیم است.

بنابر این فرضیه پژوهش مبنی بر رابطه بین " استفاده از تکنولوژی ارتباطی شبکه های ماهواره ای و انزوای اجتماعی دانش آموزان " تایید می شود. شدت ارتباط این دو متغیر (۰/۵۳) در سطح متوسط به بالا ارزیابی می شود.

فرضیه ۴ - بین میزان استفاده از تکنولوژی های نوین ارتباطی و مشارکت گروهی دانش آموزان تفاوت وجود دارد. انزوای اجتماعی به تفکیک گروه کاربر و غیر کاربر با استفاده از مقایسه میانگین ها

متغیر	گروه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	انحراف معیار از میانگین
انزوای اجتماعی	گروه کاربر	۸۶	۹۴,۷۶	۱۲,۵۶۸	۱,۳۵۵
	گروه غیر کاربر	۶۷	۷۳,۹۹	۷,۱۹۳	۰,۸۷۹

جدول بالا میانگین میزان انزوای اجتماعی گروه کاربر در مقایسه با گروه غیر کاربر را نشان می دهد. در این صفت، گره کاربر از میانگین ۹۶ و گروه غیر کاربر از میانگین ۷۳ برخوردارند. بنابراین تفاوتی در صفت در دو گروه مشاهده نمی شود.

آزمون مقایسه میانگین ها برای گروه های مستقل						آزمون لون برای برابری واریانس ها		تفاوت به تفکیک گروه کاربر و غیر کاربر	انزوای اجتماعی و سرما به اجتماعی
فاصله اطمینان ۹۵ درصد	تفاوت انحراف استاندارد	تفاوت میانگین ها	سطح معنی داری دو دامنه	درجه آزادی	T	سطح معنی داری	F		
								حد پایین	حد بالا
					۱۵۱	۱۲,۰۷۰	۰,۰۰۰	۱۳,۰۰۵	برابری واریانس
					۱۳۹,۷	۱۲,۸۵۹			نابرابری واریانس

فرضیه ۵- خصلت عدم تحرک تکنولوژی های ارتباطی با جلوگیری از ارتباطات رو در رو و مشارکت گروهی موجب انزوای اجتماعی می شود.

فرض صفر: خصلت عدم تحرک تکنولوژی های ارتباطی با جلوگیری از ارتباطات رو در رو و مشارکت گروهی و انزوای اجتماعی دانش آموزان رابطه وجود ندارد.

ضریب همبستگی اسپیرمن بین "خصلت عدم تحرک تکنولوژی های ارتباطی با جلوگیری از ارتباطات رودرو و انزوای اجتماعی دانش آموزان".

متغیر	شاخص های آماری	انزوای اجتماعی دانش آموزان
خصلت عدم تحرک تکنولوژی های ارتباطی با جلوگیری از ارتباطات رو در رو	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۶۰۴
	سطح معنی داری یک دامنه	۰/۰۳۵
	تعداد	۸۶

مطابق ارقام مذکور در جدول ، ضریب همبستگی این دو متغیر ۰/۶۰۴ و در سطح ۰/۰۳۵ معنی دار است و رابطه مستقیم و مثبت بین دو متغیر وجود دارد. به عبارت دیگر هراندازه عدم تحرک تکنولوژی های ارتباطی با جلوگیری از ارتباطات رودرو بیشتر می شود انزوای اجتماعی دانش آموزان افزایش می یابد . اما نه در صد در صد موارد بلکه در ۹۰ درصد موارد این امر امکانپذیر است و این نتیجه قابل تعمیم است . بنابراین فرضیه پژوهش مبنی بر رابطه بین " خصلت عدم تحرک تکنولوژی های ارتباطی با جلوگیری از ارتباطات رودرو و انزوای اجتماعی دانش آموزان" تایید می شود. شدت ارتباط این دو متغیر (۰/۶۰) در سطح متوسط به بالا ارزیابی می شود.

فرضیه ۶- زمانبر بودن استفاده از تکنولوژی های ارتباطی موجب انزوای اجتماعی و عدم مشارکت گروهی می شود.

فرض صفر: بین زمانبر بودن استفاده از تکنولوژی های ارتباطی و انزوای اجتماعی دانش آموزان رابطه وجود ندارد.

ضریب همبستگی اسپیرمن بین " زمانبر بودن استفاده از تکنولوژی های ارتباطی و انزوای اجتماعی و عدم مشارکت گروهی دانش آموزان"

متغیر	شاخص های آماری	انزوای اجتماعی دانش آموزان
خصلت عدم تحرک تکنولوژی های ارتباطی با جلوگیری از ارتباطات رو در رو	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۴۶۲
	سطح معنی داری یک دامنه	۰/۰۳۷
	تعداد	۸۶

مطابق ارقام مذکور در جدول ، ضریب همبستگی این دو متغیر ۰/۴۶۲ و در سطح ۰/۰۳۷ معنی دار است و رابطه مستقیم و مثبت بین دو متغیر وجود دارد . به عبارت دیگر هراندازه زمانبر بودن استفاده از تکنولوژی های ارتباطی بیشتر می شود ، انزوای اجتماعی دانش آموزان افزایش می یابد . اما نه در صد در صد موارد بلکه در ۴۶ درصد موارد این امر امکانپذیر است و این نتیجه قابل تعمیم است . بنابراین فرضیه پژوهش مبنی بر رابطه بین " زمانبر بودن استفاده از تکنولوژی های ارتباطی و انزوای اجتماعی دانش آموزان" تایید می شود. شدت ارتباط این دو متغیر (۰/۴۶) در سطح متوسط به بالا ارزیابی می شود.

۱۹- نتایج حاصله

۱- بین استفاده از تکنولوژیهای ارتباطی و انزوای اجتماعی دانش آموزان رابطه مستقیم و معنادار وجود دارد با توجه به نتیجه بدست آمده بین تکنولوژیهای ارتباطی و انزوای اجتماعی رابطه معکوس و معناداری وجود دارد این نتیجه مؤید تحقیقات رایت و همکارانش (۲۰۰۱) است با استناد به نظریه کلمن یافته های آنها نشان می دهد که سرمایه اجتماعی خانوادگی در طول زمان میزان انزوای اجتماعی را کاهش می دهد و تأثیرات بد رفتاری را تعدیل می کند سرمایه اجتماعی خانواده منتهی به سطوح وسیع و قابل اهمیتی از اعتقادات اخلاقی در مقابل انزوای اجتماعی می شود بدین صورت از طریق محدود کردن کنشها با افراد که به صورت مرتب از تکنولوژیهای نوین استفاده می کنند یعنی هر اندازه استفاده از تکنولوژیهای ارتباطی بیشتر باشد انزوای اجتماعی دانش آموزان افزایش می یابد اما نه درصد در صد بلکه در ۴۸ درصد از موارد این امر امکانپذیر و قابل تعمیم است و شدت ارتباط این دو متغیر (۴۸٪) در سطح متوسط ارزیابی می شود.

۲- بین استفاده از تکنولوژیهای نوین ارتباطی و عدم اعتماد اجتماعی رابطه معکوس معنی دار وجود دارد هر اندازه استفاده از تکنولوژیهای ارتباطی بیشتر باشد میزان اعتماد اجتماعی پایتتر می شود و دانش آموزان منزوی تر می شوند این نتایج مؤید این نظر کلمن است که روابط و تعاملات درون خانواده به ویژه حضور والدین می تواند نقش مؤثر در انزوای اجتماعی و عدم اعتماد طرفین داشته باشد و نقش کنترلی را بر روی فرد نشان می دهد به عبارت دیگر استفاده از تکنولوژیهای ارتباطی بیشتر سبب انزوای بیشتر می شود و در ۵۱ درصد از موارد مذکور امکانپذیر است و شدت ارتباط بین این دو متغیر (۵۱٪) در سطح متوسط به بالا ارزیابی می شود. نتایج تحقیق در تأیید تحقیق رایت و فیتزپاتریک نشان می دهد ارتباط فرزندان با والدین در کاهش انزوا مؤثر است.

۳- بین استفاده از تکنولوژیهای ارتباطی شبکه های ماهواره ای و عدم آگاهی دانش آموزان رابطه مستقیم و مثبت وجود دارد که براساس نتایج بدست آمده فرضیه مورد تأیید قرار گرفته این نتایج بین استفاده مستمر از تکنولوژیها و انزوا و عدم آگاهی فرد نشان می دهد که روابط و ارتباطات اجتماعی و پیوندهای بیرون خانواده بر میزان انزوای اجتماعی جوانان نقش دارد طبق نظر هیرشی مشغولیت به درجه ای اشاره دارد که در آن افراد درگیر فعالیتهای گوناگون انجام می دهند این فرضیه در ۵۳ درصد از موارد امکانپذیر است و قابلیت تعمیم دارد بنابراین فرضیه پژوهشی بین استفاده از تکنولوژیهای ارتباطی و انزوا و عدم اعتماد دانش آموزان تایید می شود شدت ارتباط این دو متغیر (۵۳٪) در سطح متوسط به بالا ارزیابی می شود.

۴- بین میزان استفاده از تکنولوژیهای نوین ارتباطی و مشارکت گروهی دانش رابطه معکوس و معنی دار وجود دارد که براساس نتایج بدست آمده این فرضیه مورد تأیید قرار گرفته و نشان می دهد که هر اندازه دانش آموز از تکنولوژیهای نوین ارتباطی استفاده نماید بدلیل عدم تحرک در کارهای گروهی کمتر مشارکت دارد سطح معنی داری در دامنه (۰/۰۰۰) که زیر ۵٪ است با فاصله اطمینان ۹۵ درصد حکایت از تفاوت میزان استفاده از تکنولوژیهای نوین و عدم مشارکت گروهی دارد.

۵- خصلت عدم تحرک تکنولوژیهای نوین با انزوای اجتماعی و عدم مشارکت گروهی رابطه مستقیم و معنی دار وجود دارد این فرضیه نشان می دهد هر اندازه فرد بیشتر از تکنولوژیهای نوین استفاده کند به طور طبیعی از جامعه جدا و منزوی گردیده که این امر نیز سبب عدم مشارکت در فعالیتهای محله و گروهی می شود بین این سه متغیر ۴۰۶/۰ و در سطح ۳۵٪ معنی دار است و در ۶۰ درصد از موارد فوق این امر امکانپذیر است و قابلیت تأیید را دارد شدت ارتباط بین آنها (۶۰٪) در سطح بالایی ارزیابی می شود.

۶- زمانبر بودن استفاده از تکنولوژی های نوین ارتباطی و آگاهی افراد ارتباط معکوس و معنی دار وجود دارد ضریب همبستگی این دو متغیر ۴۶۲٪ و در سطح ۳۷٪ معنی دار است به عبارت دیگر مرانداز، استفاده از تکنولوژیهای ارتباطی زمانبر باشد میزان آگاهی افراد از محیط پیامون کمتر می شود و این امر نه در صد درصد بلکه در ۴۶ درصد از موارد امکانپذیر است و قابل تعمیم می باشد و این فرضیه تأیید می شود به نظر هیرشی اگر فردی جداگانه این باور را داشته باشد که درگیر شدن هرگونه خاصی از رفتارها کار درستی نیست مشارکت در آن رفتارها برای او دور از تصور خواهد بود در مقابل کسانی که اعتماد و وفاداری ضعیف نسبت به اخلاق و مشارکت خانوادگی دارند تمایل بیشتری دارند (سلیمی ۵۰۴: ۱۳۸۰).

۲۰- نتیجه گیری

پس از اجرای آزمون و فرضیات تحقیق مشاهده شد که متغیرهای سرمایه اجتماعی و انزوای اجتماعی رابطه معکوس و معنی داری با تکنولوژیهای نوین ارتباطی دارند. همانگونه که پانتام معتقد است مهمترین شکل سرمایه اجتماعی خانواده است (پانتام ۲۰۰۰: ۷۳). سرمایه اجتماعی موجود در درون خانواده که باعث می شود سرمایه انسانی بزرگترها در دسترس جوانان قرار گیرد هم به حضور بیشتر بزرگترها در خانواده و هم به توجه آنان به جوانان بستگی دارد. غیبت بزرگترها کمبود ساختاری در سرمایه اجتماعی خانواده است حتی اگر بزرگترها حضور داشته باشند ولی ارتباط قوی نداشته باشند باز هم خانواده فاقد سرمایه اجتماعی است (فیلد ۲۰۰۶: ۷۶) چارچوب نظری کلمن جایگاه برتری به خانواده به عنوان شکل برتر آنچه سازمانهای اجتماعی بدوی می نامند می دهد

که این سازمان به خاطر این حقیقت که ریشه های آن در روابط ایجاد شده از طریق تولد فرزند نهفته است متمایز می گردد کلمن باور داشت که اضمحلال خانواده و سایر اشکال سازمان بدوی به انتقال مسئولیت جامعه پذیری اولیه به سازمان های ساخته شده ای از قبیل مدارس شده است.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله، از اساتید گرانقدر جناب آقای دکتر بهرام بیات و سرکار خانم دکتر شهناز صداقت زادگان که ما را در انجام این تحقیق یاری رساندند، کمال تشکر را داریم.

منابع

- احمدی نوده خدابخش (۱۳۸۹)، نقش عوامل خانوادگی در نوع و میزان استفاده از اینترنت مجله علوم رفتاری، مسلسل ۱۴ (۴) ۳۳۳-۳۲۷
- ارونسون . الیوت (۱۳۹۱:۲۷۲)، روان شناسی اجتماعی به ترجمه حسین شکر کن، تهران، رشد
- الوین . ج (۱۳۸۰)، اینترنت و جامعه، ترجمه عباس گیلوری و ...، تهران، نشر کتابدار
- امیر خانی امیر حسین و ... (۱۳۸۹)، ارتباط بین اخلاق اینترنتی و پنج الگوی شخصیتی دانشجویان، اخلاق در علوم رفتاری زمستان ۸۹، ۶۶-۵۷
- انبارلویی سعید (۱۳۸۹)، رادیو و اینترنت، فصلنامه پژوهش و سنجش، بهار و تابستان
- احمدی سید احمد (۱۳۸۸)، روانشناسی نوجوانان و جوانان چاپ هشتم، تهران، نخستین
- استوتر راب (۱۳۹۲:۲۸۷)، متفکران بزرگ جامعه شناسی، ترجمه مهرداد میردامادی، تهران، نشر مرکزی، چاپ پنجم
- اشنایدر باربارا (۱۳۹۶)، سرمایه اجتماعی، ترجمه داود حیدری، مجله رشد آموزشی علوم اجتماعی (ویژه نامه سرمایه اجتماعی) دوره نهم، شماره دو، صفحات ۵۹-۵۴
- بدیعی نعیم (۱۳۹۷)، جایگاه رسالت و مسئولیت روزنامه از دیدگاه خوانندگان، فصلنامه علوم اجتماعی، دانشگاه علامه، ش ۱۲۲
- پاتنام رابرت (۱۳۹۰) دموکراسی و سنت های مدنی، ترجمه محمد تقی دلورز، تهران، روزنامه سلام
- توسلی غلامعباس (۱۳۹۲)، مشارکت اجتماعی در شرایط جامعه آنومیک، تهران، دانشگاه تهران
- توسلی غلامعباس، موسوی مرضیه (۱۳۹۶)، مفهوم سرمایه در نظریات کلاسیک و جدید، نامه علوم اجتماعی، شماره ۴۹، زمستان ۱۳۹۶، ص ۳۲-۲
- خیرا... پور اکبر (۱۳۹۳)، بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و موفقیت تحصیلی، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جامعه شناسی، تهران، دانشگاه شهید بهشتی
- ریتزر جورج (۱۳۹۷)، نظریه جامعه شناسی در دوران معاصر، تهران، علمی، چاپ نوزدهم
- سعادت رحمان (۱۳۸۹)، برآورد روند سرمایه اجتماعی در ایران (با استفاده از روش فازی)، سایت جهاد دانشگاهی
- صدیق سروسناتی، رحمت ا... (۱۳۹۳)، آسیب شناسی اجتماعی، تهران، انتشارات آگاه
- عبدا... خانی علی (۱۳۹۶)، تبیین مسئله وندالیسم و راهبرد مقابله با آن، تهران، فصلنامه امنیت، سال شانزدهم، شماره ۱، پاییز ۱۳۹۶
- فوکویاما فرانسیس (۱۳۸۹)، پایان نظم، سرمایه اجتماعی و حفظ آن ترجمه غلامعباس توسلی، تهران، جامعه ایرانیان
- کلمن جیمز (۱۳۸۷)، بنیاد های نظریه های اجتماعی به ترجمه منوچهر صبری، نشر نی، تهران
- مشکانی محمد رضا، مشکانی زهرا سادات (۱۳۹۱)، سنجش تاثیر عوامل درونی و بیرونی خانواده بر انزوای اجتماعی جوانان، جامعه شناسی ایران، تابستان ۱۳۹۱، شماره ۲۴
- ناطق پور محمد جواد، فیروز آبادی سید احمد (۱۳۹۱)، سرمایه اجتماعی و عوامل موثر بر شکل گیری آن در شهر تهران، جامعه شناسی ایران، زمستان ۱۳۹۱، شماره ۳۴